

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาขงรักจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งที่มาของขงรักที่มีคุณภาพในเขตภาคเหนือสำรวจพื้นที่ที่มีต้นรักใหญ่ และมีการกรีดยังรักตามแบบภูมิปัญญาเดิมท้องถิ่น ศึกษาสภาวะการขาดแคลนขงรักที่มีคุณภาพ และแนวทางการแก้ปัญหา โดยการนำวิธีการกรองขงรักแบบใหม่มาเปรียบเทียบกับวิธีการกรองขงรักแบบเดิม เพื่อพัฒนาคุณภาพขงรักและพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินไปสู่ความยั่งยืน

วิธีการสกัดขงรักแบบใหม่น่าจะเป็นวิธีลดการสูญเสียขงรักในสภาวะที่ขงรักหายากและมีราคาสูง ในขณะเดียวกันไม่ลดคุณภาพของขงรักตามแบบวิธีการแบบภูมิปัญญาเดิม แต่อาจเพิ่มคุณภาพแก่ขงรักอีกด้วย

วิธีการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อีกทั้งเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยและประชากรผู้เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทำการทดลองเปรียบเทียบขงรักระหว่างวิธีการแบบเดิมกับวิธีการแบบใหม่ทั้งในห้องทดลอง และนอกห้องทดลองร่วมกับผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำปรึกษาในการทดลอง และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

ประชากรและพื้นที่ในการศึกษาคือ ช่างหัตถกรรมเครื่องเงิน กลุ่มผู้จำหน่ายหัตถกรรมเครื่องเงิน กลุ่มผู้กรีดยังรัก และกลุ่มผู้จำหน่ายขงรัก ในเขตอำเภอเมือง อำเภอสันกำแพง อำเภอพร้าว อำเภอเชียงดาว อำเภอไชยปราการ อำเภอฝาง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทดลองประกอบด้วยสารเคมีหรือสารที่ใช้ในการทดลอง คือ แอลกอฮอล์ โคโรฟอร์ม และอะซิโตน

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ที่มีต้นรักใหญ่ที่สามารถให้น้ำขงรักได้นั้นมีอยู่ทั่วไปในป่าทุกอำเภอที่มีการศึกษาลำรวจกล่าวคือ อำเภอสันกำแพง พะริ้ว เชียงดาว ไชยปราการ ฝางและอมก๋อยของจังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่เกือบจะทุกพื้นที่ดังกล่าวพบว่าต้นรักมีอายุไม่มากและขนาดโดยรอบของลำต้นไม่ใหญ่พอที่จะให้น้ำขงรักได้มาก

ปัญหาและอุปสรรคของยางรักสามารถแบ่งเป็นด้าน ๆ ดังนี้

ด้านยางรัก นอกจากจะหายาก และมีราคาสูง ซึ่งเป็นผลมาจากยางรักที่ได้ในประเทศมีน้อย ไม่เพียงพอต่อผู้ใช้ จึงมีการนำเข้าจากภายนอกคือ ประเทศเมียนมาร์ ในเขตรัฐฉานเป็นส่วนใหญ่

ผู้กรีดยางรัก จำนวนผู้กรีดยางรักในพื้นที่ลดลง

ผู้ค้าหรือผู้จำหน่ายยางรักมีจำนวนลดลงเพราะนอกจากจะไม่มียางรักในประเทศแล้ว ยังพบว่าการนำเข้ายางรักจากประเทศเมียนมาร์นอกจากจะเผชิญปัญหาและอุปสรรคในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่เพิ่มมากขึ้นอันเนื่องจากภาวะน้ำมันมีราคาสูงขึ้น นอกจากนั้นการนำยางรักจากประเทศเมียนมาร์เข้ามาในไทยยังต้องผ่านด่านศุลกากรที่เก็บค่าธรรมเนียมนายกแล้ว ยังมีด่านตรวจของหน่วยงานป่าไม้ ซึ่งล้วนเป็นภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นก่อนที่จะยางรักจะมาถึงประเทศไทยทั้งสิ้น โดยมีผลให้ยางรักมีราคาสูงด้วย

ผู้ใช้หรือช่างหัตถกรรมเครื่องเงิน และผู้จำหน่ายเครื่องเงินมีจำนวนลดลงเพราะภาวะการขาดแคลนยางรักและยางรักมีราคาสูง ซึ่งมีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องเงินที่ไม่สามารถอยู่ได้ และมีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนได้

ด้านยางรักพบว่า เมื่อยางรักหายากและมีราคาสูงจึงมีการปลอมปนวัตถุอื่น ๆ เข้าไปในยางรักเพื่อให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีการนำวัตถุดิบอื่น ๆ เช่น สีดำซึ่งเป็นสีสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์มาทดแทนยางรักในการใช้กับหัตถกรรมเครื่องเงิน อันมีผลให้คุณภาพเครื่องเงินลดลง

ผลจากการศึกษาวิจัย คือ

การนำเสนอนวัตกรรมใหม่ที่ค้นพบคือ การใช้สารอะซิโตนเป็นสารทำลายยางรักทำให้การกรองยางรักใช้เวลาน้อยกว่าวิธีการกรองแบบเดิมประมาณ 3 เท่าโดยทำการเปรียบเทียบวิธีการกรองยางรักตามแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมกับวิธีการแบบใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ พบว่าการกรองด้วยวิธีการแบบใหม่นอกจากจะทำให้ลดการสูญเสียยางรักลงแล้วยังทำให้ประหยัดเวลาในระหว่างการกรองอีกด้วย

Abstract

A Study of Thai Lacquer Resin: Augmenting Local Wisdom with a Sustainable Development.

This research aims to investigate the sources of good quality lacquer resin in the northern part of Thailand in areas with large lacquer trees where resin is collected using local methods. The study attempts to address and reduce the shortage of good quality lacquer resin by comparing new methods of filtering lacquer resin against traditional ones.

It is hoped that this study will help to improve the quality of lacquer resin and develop a sustainable craft industry. This can only be achieved if the new methods of extraction reduce the loss of lacquer resin and improve the quality over resin produced by conventional means.

The study began with qualitative analysis of Thai and foreign documents about lacquer resin and resin production. In addition, community-based research methods were used to gather further information through interviews and meetings between the researcher, key members and experts of the lacquerware industry. The lacquerware community was represented by lacquerware craftsmen and vendors, resin collectors and sellers located in Muang, Sankampang, Praow, Chiang Dao, Chaiprakarn, Fang, and Omgoi districts of the Chiang Mai Province, and Mae Sariang district of Mae Hong Son Province.

Laboratory experiments were then conducted to compare lacquer resin obtained with traditional methods against those using modern methods. The experiments primarily focused on filtration methods using alcohol, chloroform, and acetone as solvents.

Summary of Findings

The areas with lacquer trees of the species which yields lacquer resin are found in the forests in the rural districts studied. However, nearly all of these areas have lacquer trees that are too young and too small to support adequate resin production.

The key issues for this community could be divided into the following issues:

Lacquer resin: It is rare and hard to find making it expensive because supply does not meet the demand. Therefore, resin is imported, mostly from Shan State of Myanmar. However, imported lacquer is often contaminated with other substances making it heavier in an attempt to increase revenues, but this practice lowers the quality of the lacquer resin.

Resin collectors: resin collectors as well as resin traders have greatly diminished in numbers because there is no significant resin production in Thailand. However, this situation has forced the industry to depend on the import of Myanmar lacquer resin which is often tainted, and is far more expensive because of transportation costs (which increases with higher fuel prices), and expenses related to gaining clearance at border checkpoints, in the form of taxes and custom fees.

Lacquer craftsmen and lacquer-ware suppliers as well as lacquerware consumers have decreased in number due to the shortage and high price of lacquer resin. The high price of lacquerware products greatly reduces its popularity and even threatens the very survival of the industry.

Because lacquer resin is rare and expensive, it is often contaminated with other objects in fraudulent attempts to increase revenues by increasing weight or volume. In addition, black synthetic colors have been used as a substitute for authentic resin resulting in lacquer-ware of inferior quality.

Recommendation:

The new method of filtering lacquer resin arises from this work uses acetone as a solvent to improve the filtering process to be three times faster and less wasteful than the local traditional method and produces a resin of suitable quality. This method should become standard practice because it effectively reduces the cost of lacquerware production without lowering quality.